

91 91 K84 (неп)
Л- 133

N. K. LEBEDEV

PERVƏJIŞ MU GƏGƏR

1936

OKRIZDAT — KUDЬMKAR

N. K. LEBEDEV

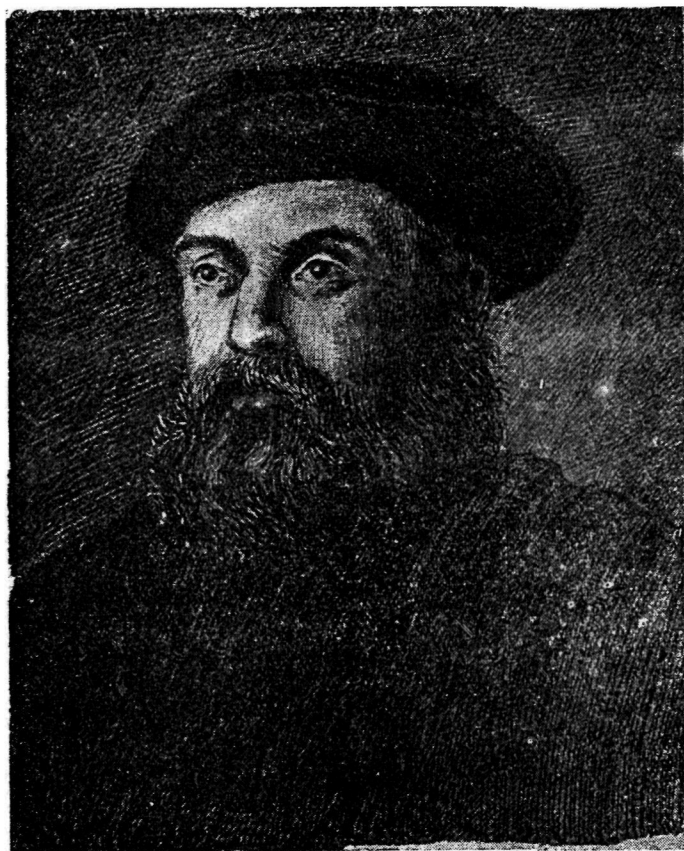
PERVƏJIŞ MU GƏGƏR

MAGELLANLƏN PUŤESESTVIE

Vuzətiş Z. A. ŤeŤujeva

1936

OKRIZDAT—KUĐMKAR

Fernando Magellan.

Tədtəm ыльнаә

1519 godә avgust 10 lunә Şevilje qıma ispaneskәj gorodьn vәli әddән una әtәrьn oqır. Gvadalkvivir ju vereg dьnьn pristaңьn lәşәtçisә kvьtnь vit karavella. Karavellaez vәlisә vaşitәмәş flaggezән,— ena vәlisә „Trinidad“ Magellan juralәм uvтьn, „San-Antonio“ Xuana de-Kartagena komanda uvтьn, „Konsepsion“ de-Kvesada kapitanән, „Viktorija“ Lui de-Mendoza kapitanән da „Sant-Jago“ Xuano Şeraokәt.

Şәd tosa da jugjalan şinneza, 38 godsa, vьdәs flotiliaән juraliş, Fernando Magellan çorьt golosән şetis medvәrja prikazaңnoez. Vot sija viştalis kernь puskaezis prossajtçan lьjәм da levтьrь jakorrez. Karavellaez zagvьv ujisә va ңыlat ju kuza rьtvьvlanә okeanlaң.

Magellan rodnas vәli Portugaliאיş. Sija çuzis Portugaliאיьn Oporto gorod gәgәр 1481 godә. Çelәd goddezşan sija radejtlis vetlätнь kerәsses kolasәt, kajнь vььn kerәssez vьlә i vәli әddән smev. Sija vәli dvorjaңinlән zon i, kьz vьdәs portugaliyasә sija kadә dvorjanalән çelәd, tom goddezşan vәli indәм Portugaliә stolicaә—Lis-savon gorodә, portugaliә korol dьnә.

Sija kadә portugalççez dumajtisә lonь bogatәj qerzavaән i etә bogatstvosa kossisә morjo-saiş stranaezьn. Portugalskәj korollez stroitisә koravbez da iңdalisә niјә Afrikaә da Atlantik okean ostrovvez vьlә.

Portugalskәj tom dvorjana, kәdna vәlisә smevьkәş da vьnazьkәş, loisә morjakkezән. Magellan sizzә 20 goddezşan sluzitis flotьn i ңe әtrьriş vetlьvliş ыliş ujalannezә.

Kьtçә-zә vişis tujsә Magellan? Sija dumajtis kernь smelәj dәlo. Magellan suis oşнь viļ tuј okean pьrjәt

Ispanialən da Portugalialən karta.

India okean ыш ostrovves — Molukkiez ыла, кь-
тəп ыдмəнь рјанəј ыдmasses: gorməg, gvozdika,
imbir, korica. Ыдəс ena produktəz seksə kadə Jev-
ropəьп sulalisə əddəп dona, i nijəп kə torgujtəп, to etə
torgujtəмыс ʃetlis ышт ыарысsez.

Озык enə тəварrezсə arabскəј da jevrejsкəј ку-
реҫҫez Indiaшис кьскисə Уҫəт Azia-рыг кəс тujəп Kon-
stantinopolə Mukolas morjo дьнəз. Konstantinopolьп enə
тəварrez асыvvьшə stranaezиш грузитҫисə коравvez ыла
da munисə oməп Jevropa куза.

No ʃizimdas god oʃti setҫəз, кьз Magellan munis
pušesestviaə, Уҫəт Aziasə da Konstantinopolsə as kia-
ныс voʃtisə turokkez, kədnija voʃtəп mueз-рыг eзə
lezə arabскəј da jevrejsкəј torgujtišsesə.

Seki jevropеjeҫҫez, medunasə portugaleҫҫez, du-
majtisə аззынь асыvvьшə stranaezə, Indiaə, morjo тuj.

No rǝtvǝvǝa Jevropaǝ asǝvlnǝ, Indiaǝ veǝkǝta uǝ-
nǝ, oz tuj sijǝn, mǝla lunlǝn ladorǝnaǝ ordǝǝn Jevropa-
ǝskǝt kujlǝ ǝzǝt maǝterik—Afrika. Medǝv Atlantik
okeaniǝ sednǝ asǝvvǝv morjoezǝ, kolis gǝgǝrtnǝ Afri-
kaliǝ vǝdǝs maǝteriksǝ. Portugaleǝǝes vǝdsa ǝo god pes-
lǝisǝ gǝgǝrtnǝ Afrikasǝ, no vǝdǝs eta lois veǝ.

Etija kadǝ ǝtik italǝanskǝj morǝaklǝn, kǝdija sluzi-
tis ispanskǝj korol dǝnǝn, Xristofor Kolumblǝn sogmis
genialnǝj duma. Kolumb ǝorǝta suis, sto mijan muǝs—
ǝar, kǝt seeǝm dumajǝtmǝs sekǝa kadǝ lǝddǝisǝ jereti-
ǝeskǝjǝn da ǝpravilnǝjǝn.

Mijan muǝs-kǝ—ǝar, dumajtis Kolumb, to mu vǝ-
lǝn lǝvǝj mestaǝz pozǝ loknǝ asǝvvǝvǝǝn lǝvo rǝtvǝv-
ǝǝn. I Kolumb suis Ispanǝǝǝn munnǝ okean-ǝrǝ ǝe
sondi ǝetanlǝnǝ, a rǝtlǝnǝ, sija ladorǝ, kǝtǝn sondǝs
pukǝǝ, i munnǝ suis ǝrǝ veǝkǝta. Sija aslǝs ǝorǝta viǝ-
talis, sto munnǝ-kǝ siz, to pozǝ sǝdnǝ Indiaǝ. Kolumb
dumajtis, sto rǝtvǝv tujǝs loas asǝvvǝv tujǝǝa, kǝda
dǝrǝnǝ kolǝ Afrikasǝ kǝǝǝvtnǝ krugom, zenǝtzǝk.

1492 godǝ avgust miǝǝǝǝ okean-ǝrǝ Kolumbǝs munis
rǝtvǝvlnǝnǝ, mǝdǝnoz, sija ladorǝ, kǝtǝn pukǝǝ sondǝs.

Vǝdsa kuim miǝǝǝ ujis Kolumb okean kuza rǝtvǝv-
lǝnǝ. Matrossez vuntujlisǝ, korisǝ vertnǝ vǝr Ispanǝǝǝ,
no Kolumb munis ǝo ozlǝnǝ.

1492 godǝ oktǝv 12 lunǝ Kolumb as ozǝn kazǝlis
kǝǝǝmkǝ mulǝǝ vereg; Kolumb ǝorǝta suis aslǝs, sto eta
India. No sǝvǝrǝn lois, sto sija soraǝis. Eta vǝli vil
tǝdtǝm mu, vil maǝterik, kǝdijǝ suisǝ Vil svetǝn, a ǝo-
rǝnzǝk—mǝdik ǝuǝesestvenǝnik ǝim ǝǝrti—Amerikaǝn.

Etija kadǝ portugǝlǝǝǝ morjoezǝt uǝjalǝ Vasko-de-
Gama kossis Indiaǝ morjo tujǝǝ Afrika gǝgǝr. 1498 godǝ
sija gǝgǝrtis Afrikasǝ, sedis India okeanǝ i vǝǝǝma
loktis India vereggez dǝnǝz, a sǝvǝrǝn vertis vǝr Por-
tugǝlǝǝǝ.

Ispanǝǝǝǝ da portugaleǝǝǝ kolasǝn pondǝtǝis sa-
riǝsajǝa muez ponda ǝeǝǝm, seeǝmzǝ, kǝz taj ǝnǝa

kadā munā kolonīas ponda peššam̄s Anglija, Ameri-
kasa Sojediņonnāj stattez, Japoņa, Francija da Germa-
ņa kapitalishez kolasn̄.

Rimskāj papa, kādija sija kadā lēddišis vьdās jев-
ropejskāj xristiana verxovnāj glavaen, vьdās mirsē
jukis kьk tor vьlē. Ēt torsē, kādija kujlē Jevropašān
rьtvьvlanē, sija šetis Ispanialē, a mād zьnsē, kādija
nuzalē Jevropašān asьvlanē, mādnoz, Indiasē da vьdās
indijskāj ostrovvesē, papais šetis Portugaliālē.

Vьdās ena sovьtīaz sogmisē sija kadā, kār Ma-
gellan̄s v̄li esē tom.

Kolumb, Vasko de-Gama v̄likāj oštammez jьlis
višttez, blīš tainstvernāj stranaez jьlis višttes, kьtān
otirьs čozā vogatšalisē, Magellan vьlē puktisē vьzt vpe-
čatleņņoz. Magellan ez pov šəkьtteziš blīš ujalemme-
zьn prostēja kerām korabbez vьl̄n i sija tomša goddez-
šān pondis orātčьn̄ mun̄n̄ blīš stranaezē i suvtātis
as olan ožā mog, medvь sl̄en n̄im̄s v̄li tādsa om̄n
mu kužā i medvь sija sьvār̄n vogatšalis.

Vasko de-Gama pučesestvia vār̄n portugalskāj ko-
rol̄ suis indьn̄ assis flotsē sь ponda, medvь vošn̄ as
kiā India da s̄liš ostrovvesē, kьtān vь l̄m̄n̄ „prjanāj karč-
čez“, da Indiaen vьdās torgujtamsē vošn̄ Portugaliā kiā.

Etija kadā Magellanlē tьris 24 god. Magellan ko-
rolliš koris razresen̄o suvt̄n̄ dobrovolēč rjaddezē, kād-
nija indiššān̄ Indiaē. Razresen̄osē slē šetisē i 1504 godē
ātlan̄ vьdās flotān, kādija munis Indiaē, sija petis morjoē.

Portugaleččez kьēv̄tisē Afrika da loktisē Indiaē.

Medoz nija tadmališ Indiališ rьtvьvlanīš torsē da
setān suvt̄cisē. Sьvār̄n inlētčisē asьvvьvlanē, jevropeeč-
čezlē tēdtām-na India okean čašsezē.

1509 godē šentāv 1 lunē portugaleččez loktisē Ma-
lakka vьzt gorodēz, kādija sulalis seeām-zē n̄ima kēz
vьl̄n. Estiš rьtvьvlanīš Indiaē vajlisē kitajskāj solkovēj
tkan̄ņez, ostrovvezšān dona prjanošsez, kādnijē suisē
„Prjanājjezēn“.

Portugaleççeز nәvisә prjanosşez i mәdisә munñь вәг, no нь вьлә uşkәtçisә malajeççeз da pondisә тьскашнь.

Portugaleççeз mezdişisә, no malajeççeз ostrovas vәlisә una. Opasnәj minutә otsәt вьлә loktis aslas ot-rjadәn Magellan. Sija xраврәja тьскашis, i сьлән muze-stvoьs portugaleççesә kolis lovjән. Nija loktisә korav-bez дьнәз i vlagopoluçnәja vertisә gortә.

Aslas xравроş ponda Magellan vestişis şәkьt rana-ezән.

Eна ostrovvez әni suşәнь Zondskәjjezән. Nija kuj-lәнь кьз вьтте India da Ъзьт okeannez granica-ьн. Zondskәj ostrovvez дьньн kujlәнь Molukkskәjjez (nijә i suisә „Prjanәjjezән“) da Filippinskәjjez.

Сьвәгьн Magellan uçastvujtis poxoddezьн da morjo ujalәmmезьн da poluçitis seeәm şәkьt rana, sto kolç-çis vek kezә krәmәjән.

No portugalskәj korol ez donşәt Magellanliş zaslugaesә, i әviditәm Magellan kolis Portugaliәsә da munis izavnь испanskәj korol дьнә.

Magellan испanskәj korollә viştalis morjo ekspe-dicialiş smelәj plan, kәda şәrti kolis koşьнь Prjanәj ostrovvez дьнә vil тuj, гьтвьвлянә, a не асьввьвлянә.

Sija Ъddis, sto Prjanәj ostrovvez kujlәнь Amerika mәd ladorәt, matьн rasstojaңnoьн, Amerika-рьг morjo тujьs vermas loпь, i çorьta asььs suis: тьж-вь ez lo, a азьнь sijә.

Oz-kә azziş seeәm тujьs, to sija mәdis Amerikasә gәgәrtнь lunвьвшаң, setән-zә sija dumajtis, sto гьтвьв-lәniş тujьs loas зеньтзьк асьввьвләniş тujьs, kәda munә Afrika gәgәр da India okean-рьг.

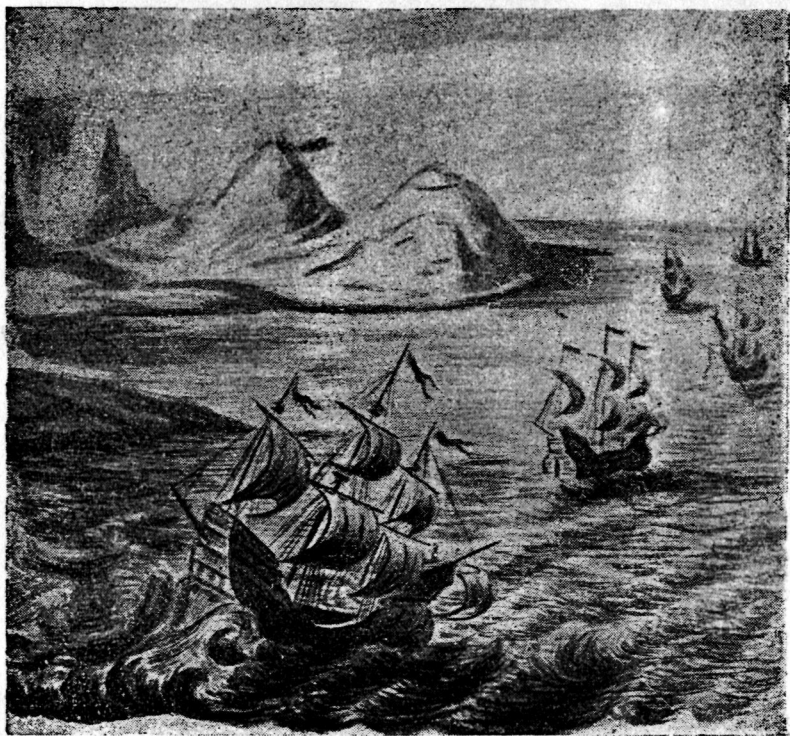
Assis plansә sija тьççalis испanskәj korollә.

Pervo korolьs ez soglaşitсь. Etija ekspediciaşәң vermis arkmьнь Portugaliakәt vojna, sijән тььla portu-galeççeз Prjanәj ostrovvesә Ъddisә aslanişsezән, no sija-zә kadә испanskәj korolьsә zavid voştis, кьеәm çoza

bogatšalis mörjosajš tovarrezən torgujtəmšan sošednəj Portugaļa. Portugaļialən stolīca Lissabon, kadija ožzək vėli nežyt gorodokən, čoza lois bogatəj gorodən. Korol suis Magellanə ləšətnь 5 karavella da vošnь nь vьln komandujtəm.

Israņečezlə vėli nedolьt, mьla Magellansə suvtətisə ekspedicia vьln medьžyt načalnikən. Baitisə nelki Magellansə vijnь. Nə Magellan ez pov i munis suvtətəm mog ožə i šeņtav 12 lunə karavellaez petisə okeanə, a Magellan indətis assis flotiliasə lunvьv-rytlanə. Šeņtav, 26 lunə karavellaez loktisə Kanarskəj

Karavellaez petisə okeanə.

ostrovveziš etik ostrov dьnэz. Tatэн Magellan zaptis dьv va, a kuim lun vэrьn ekspedicia munis ozlaq.

Кьпмкэ lun vэrьn Magellan korav vьvшаq setə-
нь znak — „Munnь lunvьv-гьtлаq!“

— Mьla mijə kezam pravilnəj tuj vьvшаq i ogə munə Afrika gəgər?— setə vopros kapitan Kartagena „San-Antonio“ korav vьvшаq.

— Munnь toko setcin, kьtə lunnas mьççalə me-
nam flag, a ojnas fonər!— setə prikaz Magellan.

Xuan de-Kartagena ez lьš ңe kьvzьnь Magellanliš rasporjazennoezsə i munis sь şəgə.

No гьtnas sija aslas korav vьliš ekipazьslə pondis şornitnь.

— Kьtə nuətə mijanəs portugaleç?— vaitis Xuan de-Kartagena.— Sija kezə pravilnəj tuj vьvшаq. Eəktam Magellansə veznь tuj livo vertam vər Ispaniəə.

Eta şornitəm jьliš Magellan tədis. Mədik lunə sija koris as dьnas korav kapitannesə da vištalis nьlə, sto ispanškəj korol prikazitis sьlə Prjanəj ostrovvez dьnə azьzьnь vil гьtvьvşa tuj.

— Mijə munam Amerikaə, medvь sь-рьг азьzьnь okeanə morjo-рьг petanin. Tijə dolzonəş kernь vьdəs mençim prikazaңnoez, a kin oz pondь kьvzьnь menə, sija ponda nakazьvajtnь. Me təda-ңi, sto Xuan de-Kartagena kapitan vaitis ekipazьslə ңe kьvzьnь menə. Etiş me og vermь terpitnь.

Magellan şetis prikaz arestujtnь Xuan de-Kartagenasə.

Mukəd kapitannez sь ezə setə i koravbez munisə ozlaq tədtəm ьlnəə.

Atlantik okeanət

Noļšo god ozti okean kuza ujalətmьs vəli əddən opasnəj da şəkt. Sekşa kadə paroxoddez ezə vələ;

Magellanlən mı gəgər tıjıs rıtvıv zıvazıbn.

2. La-Platalən uşşo. 3. Bıa mı.

korabbez vəlısə parusaəş. Ləñ pogoddaə, kər mor-
jo vıbn ez vənlə təla, korabbez oılañ vessısə əddən
zagəna. Pogoddaəs-kə sulalis təla da vəli burja, sek ko-
rabbesə nəvətis ne setçin, kıtçə nıja munısə. Əddən
eəkıta korabbez zugavlısə kerəssez da beregşa ızzez verdə.

Atlantık okean-rıg Magellanlən ujaləməs vəli əd-
dən şəkıt. Medoz təls ez vəv, səvəryn levısə vına
burjaez i korabbez vessısə oılañ əddən zagəna.

Magellanlən mı gəgər tıjıs asıvıvıv zınsarıp.

1. Kanarskəj ostrovvez. 4. Filippinskəj ostrovvez. 5. Borneo ostrov.
6. Molukkskəj ostrovvez. 7. Vez mıslən ostrovvez.

Toko ujaləm kosta şo əkmıəsət lunə oılañ kazalısa mulış bereg.

Eta vəli Lunıvıv Amerikalən bereg.

A dekav 13 lunə floçılıas laktıs Rio-de-Zanejro gavañ dıne.

Tatən morjo kuza pıtesestvujtışsez zaptısa şo-
jan-juan.

Къз токо туземеççез казалисә коравбез, нija локтисә нь дьнәз асланьс рьзоккез вьльн, кәднija вәлисә керәмәш әтик пу стволиш јьла изән гарјәмән. Сееәм иzzез везәнъ кәртovәј instrumenttez, кәднija ньлән авуәш. Пуезлән стволlez сееәм гьришәш, сто мукәд кadas рьзјas пукалисә ңолдас морт кьньм.

Purt ponda, vugьr ponda туземеççез шетлисә vitkvaт kuçik, a uçәtik зerkalo ponda una-una çeri.

Дивуйтçәмән vizәtisә matrossez Lunvьv Amerika туземеççез вьлә. Вьдәнньс нija вәлисә kusәш, јaj вьльн вәли risujtәma вьдçuzәma uzorьс da koшkanьс вәлисә popugaj ңima pәtkaezlән bord гәннезиш керәм јiez.

Koravbez çulәtisә vuxtaьn 14 lun, a сьвәргьн vilіш munisә oзлаңә.

Әni Magellan oзә suvtis vil zadaça: kolis азьнь prolivsә јivo amerikanskәј maтerik-рьг, јivo Americasә кьәвтнь lunvьvшаң, a сьвәргьн vilіш муннь гьтвьвлаңә.

Magellan munis lun вьлә da munikas pondis тәдмавнь вьд зајivsә, вьд јулиш uшšosә, вьдkadas dumajtis, sto eta proliv.

Loktisә La-Plata јu paшкьт uшšoәз. Eta uшšoьс morјoas рьгә сееәм paшкьта da рьдьна, sto Magellan dumajtis азьнь estәt Amerika мәд ladorьн kujlan okeanә petanin.

Кьк ңедеј Magellan тәдmalis mestasә, no seшša казалис; sto сь озын ңe proliv, a ьзьт јu. Sija etija тәdis sijән, sto vaьс рьг вәли див.

Etija тәдәм вәргьн, sija munis oзлаң -- lunvьvлаңә.

Кьньм ьләзьк нija vessisә lunvьvлаң, сьньм lois кәзьтзьк. Etija kadә lunvьvша зьнсарьн pondәтçis тәв. Pogoдда еькшis, бурјaez loisә шo вьназькәш i вьназькәш. Medвәргьн сееәм lois кәзьт, sto Magellan suis suvtнь тәвјьнь. Sija вәргis сееәм vuxta, кьтçә ez sedль тәв, ңimtis sija Јulian vuxtaән, i рьrtis setçә aшšis koravbesә.

Beregъn eza tьdalә nekъeam oтиr.

Сьлә okota vәli tәdnь, къeам oтиr olәнь eta mu vьлп, i sija iңdis nоl mortәs razvedka vьлә.

Matrossez çoza vertisә vәr i vištalisә, sto nija ñekinәs eza pantalә i sto nь gәgәr stranaьn ñem oz vьdть i ñekin oz ov.

No, әтpьгiш, къeамкә асьлә, Magellan stojanka dьнә loktis ьзт мьгәра mort. Sija шьlis, jәktis da аssis jursә kiшkalis pesәkәn. Magellan panьt сьлә iңdis әtik matrosәs. Etija matrosьs pondis kernь sija zә, мьj keris ñikarьs.

Ñikar мьççalis ñovo vьлә, сьвәгьн pavkәtlis matrosьsliш morossә, къз вьтте јualis сьлиш, ñe ñovoиш-ja nija leзçisә i ñe јennez-ja nija.

Seшә sija pьr мьççalis korавbez vьлә, Magellan vьлә da сь sputñikkez vьлә. Sija, tьdalә, vura ñivujtçis, мьја ispaneççez ашньs uçәt мьгәраәs, a korавbez ньлән ьзтәs.

A испanskәj matrossez vәра ñivujtçisә ñikarьs ьзт мьгәр vьлә, сь крепьт вьvтырлә, paшкьт, гәрд, kraшитәm çuzәm vьлә. Paштәtәm sija vәli zvir kuçikkeziш vurәm plasә, kokkez vьлп vәlisә ьзт, paшкьт гәна sapoggez, kәdna ponda шorәnzьk ispaneççez сувlisә енә ñikarresә „patagoneççezәn“, испanskәj къv vьлп loә ьзт koka.

Magellan verdis gәшәsә, koznalis сьлә къпьmkә çaçәok, a seшә мьççalis сьлә zerkalo. Kәр ñikarьs kaza-lis ашә zerkaloьn, sija vura povzis, çeççәvtis сь dьniш da pondis reznь kotәrtнь.

Kәзьт, pustyñnәj bereg dьньн stojankaьs matrossezlә ez gлeñitçь. A kәр Magellanьs, medвь beregitнь шojan pripassesә, çintis lunša шojan pajoksә, sek matrossez loisә ñedovolñәjәш. Nija pondisә vaitнь сь јьliш, medвь vәr vertнь gortә.

— Abu raz tәdsa, — vaitisә nija, — sto eta stranaьs къшә polusәz, a mijә i siz vura stradajtim vurjaeziш,

kəzʲtʲiʃ da liʃennoeziʃ. A mijan gortʲn əni cvetʲitəny li-
monnez da apelʃinnez.

No Magellan ʃorʲta suis aslyʃ munnʲ ozlaŋ i ez
vert aslas dumaiʃ.

— Mijanlə kolə, mʲj vʲ ez vəv, a azʲzʲnyʲ Prjanəj
ostrovvez dʲnə tujʲsə i etijə mijə pʲrtam olanə. ʃulaləs
təv, loktas tulʲs. Mijə vərʲzam tujə. Əni mijanlə avu-ŋi
una munnʲ, a setʃin mijanəs viʲʃiʃə bogatstvo, prjanoʃ-
ʃez.

No komandirrez kolasʲn ʃo esə ʲedovoʲstvoʲs vʲd-
mis. Sija ləʃʲtzʲk lois esə sek, kər Magellanʲs „San-
Antonio“ koravən komandujtəmsə ʃetis aslas oʃavon
Meskitalə, a oʲʒa kapitansə ʃapkis.

I siz, kuim korav vʲlyʲn pordisə komandujtʲnʲ por-
tugaleʃʃez. Ispanskəj kapitannezlə eta vəli əddən ʲe
ʃələmvi. Nija kerisə zagovor, medvʲ Magellansə vijnyʲ.
No zagovorʲs vəli oʃtəm. Magellan ponda sulaliʃ mat-
rossez otsaləmən vosstaŋoʲs vəli nʲrʲgtəm. Kʲk kapita-
nəs — Mendozaəs da Kvesadaəs vijisə, a Xuana de-Kar-
tagenasə Magellanʲs kolis pustʲnnəj ostrov vʲlə. Kolʃ-
ʃəm oficerrezliʃ oruziasə mʲrddalisə, i komanda pondis
kernʲ siz, kʲʒ əktis Magellan. Komanda pondis ləʃətnʲ
koravvesə ozlaŋə munəm ponda.

Munəm ozʲn eskadraʲs aslas koravbez kolasiʃ ətik
korav „Sant-Jago“ ŋimaəs əstis. Etijə koravəʲ Magel-
lanʲs indis kossʲnyʲ proʲiv, no eta kosta arkmis burja
i koravʲs zugalis ʒkaləez verdə. Korav vʲvʲʃa ekipazʲs
kolis lovja, no nija ʃutʲ ezə kulə eʲgʲjən bereg vʲlyʲn,
kʲtən ʲekin ez ov i ʲem ez vʲdmʲ.

Plot vʲlyʲn kʲk matros kʲʃʲisə Magellan dʲnəʒ da
viʃtaliʲs sʲlə koravʲs kruseŋno jʲliʃ.

Sekzə kolʃʃəm matrossesə vajətnʲ Magellanʲs indis
pʲz.

Kər loktisə ena oʲirʲs dʲnəʒ, nija vʲdənnʲs vəliʲsə
esə lovjaəs, toko vʲntəməʃ da eʲgəʃ. Vʲdəs enə mort-
tesə spaʃitisə.

Proļiv azzišis

Kār tāls čulakis, Magellanlən korabbez kolisə vuxtā da viļiņ pondisə ujn̄ amerikanskəj beregattis čol lun vьvlanə.

Dumajtčis, sto bereg vizьslə oz lo koņeč.

Siz nija ujisə vьdsa kvatdas lun; oktāv 21 lunə n̄ oзын mьččisiz zaliv. Beregə sija pьris seeəm pьdьna, ez tьdav nelki koņečьs.

Medoz Magellanьs dumajtis, sto eta paškьt, ьzьt julən uššo. Sija flotьslə šetis prikaz pьrn̄ zalivas. Sija pondis nađejtčьn̄. Peslisə vasə, sija sola, kьz okeanьnzə. Estiņ Magellan petkətis, sto eta i em sija proļivьs, kəda-pьr pozə sedn̄ Atlantik okeanšis mədik okeanə, kədija kujlə Amerikaьs gьtvьv ladorьn.

Flotilia vərzis tədtəm tuj kuza. Kьknan ladorət levtiņisə əddən vьln kerəssez, kədna vьln kujlis lьm. Proļivьs vəli seeəm pьdьn, sto korabbez jakor vьlas vermisə sulavn̄ toko matī bereg dьln̄.

Mukəd. mestaezьn proļivьs paškьtanas vəvli kьпьmkə kilometra, a mədilaьn veknamis da paškьtanas vəli kilometra mьmda. Bereggez vьln ez vьdmə ņekьeəm vьdmassez, a siz-zə ezə tьdalə ņekьeəm olaninnez (kerkuokkez), kьtən-vь olisə oņir.

No vьln kerəssez vьln lunvьvšanas ojezən əzjьlisə viez, i estiņaņ etə musə Magellanьs suis „Bia tuən“.

Вьd lunə Magellan dumajtis, sto proļivьs čoza čulalas i korabbes pьrasə beregtəm okeanə. No čulalisə lunnez vəgьn lunnez, a proļivlən koņečьs ez tьdav.

Сь jьliņ, kьz toko ezə čulətə lunnesə ujališšes, kьeəm vəlisə prikļučenņoez nьlən, vьdəs otmečajtis korabbezvьvša gizəmmezьn ekspediciaiņ ətik mort Antoņio Pigafetta.

Ena gizəmmez əddən interesnəjəs, i mijə nijə gizari estən.

„Къз токо мијә рьрим ена вaeзә, кәднiјә лъддiм залiвән,— гизис Антонио Пиґафетта,— къз командор (сиз суйсә нiја Магеллансә) иңдис кък корав — „Сан-Антонио“ да „Концепсион“ — тәднъ, ем-ја заливиш петанинъ; „Три니다д“ да „Виктория“ колчцисә нiјә визцишнъ рьранин озьп.

Ојнас левтишис страснәј бурја, кәдија късшис куимдас кват час.

Мијә јакорресә әstim i мијанәс тәвнас да гьезнас pondis нәвәтнъ проливә.

Мијанәс нәвәтис тәв, кәдија нәвәтис заливъс рьдънainә, i мијә минутайш минутәә визцишим, сто пуқсам лазмьт местәә.

No сија кадә, кәр мијә ашнъмәс лъддiм куләмме-зән, drug мијә казалим векнитик петанин, кәдија мунис, мијан шәрти, вухтаә, i мијә kezим setчә.

ґогмис сиз, сто ета каналъс вәјәлис мијанәс мәдик вухта дьнә, кәда куза мијә муним setчәз, кьтчәз егә локтә мәдик проливәз.

Ета пролив-рьг мијә рьрим озлаңиш вухтаә, кәдија озькьша вухташа вәли ьзтыкь. Сек вәли висталәм вертнъ вәр i капитан — командорлә шәтнъ отчот сь јлиш, мьј мијә азьylim.

Ҷулалис кък лун, а залив рьдънainә разведкаән иң-дәм кораввез езә локтә. Мијә dumajtim, сто нiјә вәтис бурја, i мијә егә тәдә нь судва јлиш. No drug нiја мьч-цишисә: нiја локтисә әддән перьта i левтәм флаггезән. Кәр нiја локтисә матәзък, pondisә лъjnъ бомбардирәезиш (puskaezis), ашнъс әддән радән горәтлисә. Мијә тозә вә-лим әддән радәш. Кәр зә тәдим, сто нiја азьylisә заливлиш озла-нә мунәмсә,— мәдноз, проливлиш озлаңә мунәмсә,— ми-јә пькәт әтлаашим, медвь әтлаән муннъ setчәз, кьтчәз то-ко тujас.

Кәр мијә рьрим куимәз вухтаә, сек казалим сь рькеиш кък петанин: әтиксә лунвьв-асьвләңиш, мәдсә лун-вьв-гьтләңиш.

Komandor indis kыk korav — „San-Antonio“ da „Koncepšion“ — lunvьv-asьvlaᅇ tәdнь, munә-ja eta kanalьs veregtәm morjoә. Medozzәәs sek-zә әddәn perьta, mәd koravsә viзçištәg, pondis munнь mәdәrә. Setәn vәli Әstevan de-Gomes, kәdija mәdis ojsa pemytnas vezнь tujсә da munнь sija-zә tujәn, kәdijә munim, vәр Ispaniaә.

„Koncepšion“ korav ujalis kanalьn da viзçišis „San-Antonio“ koravsә vәр.

Koļççәm kыk koravәn mijә pьrim lunvьv-гьtlaᅇiš kanalә, i сь vьlәt munikә, loktim ju vereggez dьnә, kәdijә suim „Sardin juәn“, seeәm ᅇimsә řetim sijәn, мьла setçin vәli әddәn una çeri.

Tatәn mijә suvtim jakor vьlә i pondim viзçišнь mukәd koravbesә.

Sulalim ᅇoļ lun. Etija kadә indim oзlaᅇ vura lәşәtәm pьz, medvь tәdнь — petә-ja eta kanalьs mәdik morjoә.

Matrossez vertisә kuimәz lunә vәр da vištalisә, sto aзьylisә мьs, kәdәәn koᅇajtçә proļivьs, a siz-zә aзьylisә ьзьt, veregtәm morjo, mәdᅇoz vištavnь mәdik okean. Mijә raduvjaanьm pondim gorзьнь. Etә мьссә mijә suim „Zelannәjәn“, sijәn, мьла mijә әddәn kuz kadәn mәdim sijә aзьvнь.

Siz vәli oštәm proļiv, i Amerika-pьg munan proļiv jьliř Magellanlән dumajtәmьs lois vьliř.

Magellan oštis viļ okeanә petanin. Toko сь nastojçivoř-pьg, koravbez loktisә eta proļivәz.

Әni matrossez loisә gazazьkәř, i floᅇiļa vodrәja munis oзlaᅇ.

Floᅇiļa әtlaәšis „Koncepšion“ koravkәt, a „San-Antonio“ koravьs bertis Ispaniaә vәр, tuj kuzas kәdija vořtis puстьннәj ostrov vьlә koļәm Xuana de-Kartagenasә.

Kәр munis „San-Antonio“, sek Magellanlән ez lo-medvur korav da 60 matros.

Viļ okeanā petānin.

Magellan proļivņn olis 38 lun; Magellanlān sputnikkez etā proļivsā suvlisā to Patagonskājān, to „Viktoria“ proļivān, sijān, mēla etā korabys etčā pēris medpervāj.

No enija ņimmez vazyņņi vunisā. A proļivsā pravilnāja suisā morjoezēt velīkāj ujalīš Magellan ņimān.

Ләң океаны

Viļ okeanə Magellan pьris 1520 godə nojav 28 luna rьtnas.

Etija kadə Magellanlən vit koraviş koļis toko ku-
im korav-ņi.

Viļ okean morjoьn ujalışsesə pantalis vura. Okean vь-
льн vəli lən, i kokņitik təlok nəvətis koravvesə ozlaņ rьtvь-
laņə. Sijən i etə okeansə Magellanьs suis „Tixəjən“ (Ləņən).

Magellanьs dumajtis okean vьльн pantavnь kьeəm
ļivo ostrovvez, kьtən pozis-vь zapьtnь svezəj šojan da,
setnь sotčisnь sogalişsezlə.

Magellan da sьlən sputņikkez ujisə god da zьn-ņi
Bura-ņi nija eьgjalisə, una nь kolasiş vişisə sьnga so
gətən. Eta sogətšan sişmənь piņ jajjez, kişşənь piņņez
mortьs uməltčə da seşša kulə. Medvь veşkavnь sьnga
sogətšan, kolə šojnь svezəj karčcez da fruktaez. No
Magellanlən ez vəv ņe toko karč, no i ņaņ. Ləņ oke-
an kuza Magellanlən koravbez ujisə kьk mişečša unazьk-
ņi, no ņekьtən ez tьdav ņekьeəm ostrovok, ņekьeəm
mu torok. Morjoьn ujalışsez pьr toko azzisə novo da
va. Əni toko Magellan vezərtis, sto mu sarьs unaən
ьzьtzьk sьşša, kьž dumajtis sija kadə otiьrs.

Kər nija munisə proļiv-pьr, Magellan dumajtis, sto
Molukkskəj ostrovvez matьnəş. Sija ez təd, sto Ləņ
okeanьs, kəda kujlə Amerika da Azia kolasьn, sь ьzda,
sto voštə as uvtas mu sar vevdərliş ņelki zьnsə da rьt-
vьvşan əsvьlaņə kьşşə 15000 kilometra gəgər ььna.
Magellan dumajtis, sto mijan muьs unaən učətzьk, i
vura divujtčis sь-ьzda okeanьslə.

Seşša, ņekin esə vьeəmika ez təd, sto mijan muьs
gəgrəsa, kьz sar, i sto sijə pozə gəgərtnь krugom.
Mədnoz, una otiьr dumajtisə, sto morjoьs kьtən-ļivo kor-
čajtčə i setčin koravьs vermas uşnь pьdəstəm mestə.

No Magellan ez vizət eta vьlə i munis morjo saјə,
tədtəm muez vьlə.

Вьдса куим мишеç уjis Magellan океан куза и рьр сija munis гьтвьлаңа. Вьдладорсаң вәли токо ва. Океаньслән, кьз вьтте, ez вәв и конеç.

No вертнь вәр Ispaniaә Magellan некьз ez мәд. А сеҗса еса куим мишеç коста коравбез вьльп петис вьдәс дув ваьс.

Океанезьп да морjоезьп ваьс курьт-сola и junь si-ja оз роз. Sijән и морjakkez воштәпнь сәраньс коравбез вьлә juәм ponda дув ваән воçкаез. Кәр коравбез сув-тәпнь кьеәм-лиbo ми дьпә, сәк матросsez воçкаезә киштәпнь jueziš лиbo клуçчеziš сvezәj ва.

Kuim мишеç коста морjоьп ujalışsez pantalisa әтик то-ко оҗиртәм ostrov, а I I lun вәрти seeәм-зә мәдик ostrov. No ena ostrovvez вьлиш nija ezә аззә некьеәм ploddez не дув ва.

Magellan да сьлән sputnikkez ezә vermә заптльн сvezәj ва и ньлә ковҗис junь дuka, siš кәра ва. No ço-za и seeәм ваьс коравбез вьльп lois jeeә и vasә pondisa шетльннь токо певнаән. Ваьс еькҗис сь бурна, sto sijә ньр куттәг, ez роз vajәтнь әм dorә.

Matrossez, медвь не kuvнь jutәг, juisә морjois sola ва, кәдашаң pondisa әснь, а junь ковҗис еса бу-разьк.

Etija kadә коравбез вьльп шojсисә вьдәс sukarrez и piz. Шojаньс ez тьрмь и матросsez pondisa шojнь пел-ки ремеңнез да куçик, кәднаән вәлисә domalәмәш ко-равелнәj снаҗsez. No сондишаң да тәвшаң ремеңнез да куçик loisә seeәм çорьтәш, sto nijә ковҗис vit lunән кәтәтнь мор-jo ваьп лиbo рупь 'zirьт ваьп. Morttez шojсисә pilнәj çag, а крьсаесә льддиә çәскьт шojанән и нь ponda vestьlisә вьдса çervoңеçән.

Koravbez вьльп роçти вьдәс матросsez sogalisa. Кькdas mort eta кадә кулисә-ңи, а kuimdas mort тозә kujlisә оpraзьп и vizçiсисә smert. Mukәдьс әдвә-әдвә vizсисә kokkez jьльп. Вьдәпньс dumajтисә, sto и ньлә ковҗас kuvнь.

Lunnez çulalisə lunnez vərşan, a muys ez tɔdav.

No vertn̄ vər Israñiaə Magellanlən i duməyn ez vəv.

Munn̄ vər esə god da zyn, kər avu nek̄v̄eəm şo-
jan, etə loə, sto munn̄ kuvn̄, a munn̄ ozlaç v̄eli esə

nadejtčəm pantavń ostrov, kýtən pozis sedtńń šojan da va.

No okean vńľn ez pantašľ etik ostrov. Lunnez čulalisə lunnez vəřn, a mu šo ez tđdav.

No vot 1521 godə mart mišeč 6 lunə, okean kuza noľ mišeč đřna ujaləm vəřn, korabvez ožń mččišisə kբəmkə ostrovvez.

Ena ostrovvez vńľn mčžəm, vńtəm morjo kuza pu-tesestvujtišsez ažisə bur va i ploddez. Burazьk sotčiš-ńń nĺə ezə šetə tužemečsez. Ezə jestə korabvez čapkь nь jakor, kьž „Trinidada“ vńľn əsis sľupka (přz), kə- da vəľi əřatəm korma verdə. Đikarrez aslanьs přzzez vńľn gəgərtisə korabvesə, povtəg kutčišlisə korabelnəj snašsez verdə, kьž kanņez kanattez kuza kajlisə paluva vĺə i, ispaņečsez vĺə vizəttəg, nəvətisə vđdəs, mьj sedlis nь ki utə.

Medvь repətnь đikarresə, Magellan šetis prikaz ľjńń puskaezis.

Љjəmьs đikarresə vasətis, a mesta vńľn kolisə vit-kvat vijəm đikar.

Sьvəřn Magellan sotņa žń mьmda matrossezən petis beregə da sotis kբəmkə derevņa, zugdis kьńm- kə přz.

Vilis oštəm ostrovvezlə Magellan šetis ħim „Razvoj- ħisnəjjezən“.

Va zapas da šojan voštəm vəřn, mart 9 lunə Ma- gellan munis ožlaņ.

Svezəj vašan da svezəj ploddezšan morttez pondi- sə čoza veškavń. Əni vđdənnьs pondisə nadejtčьń, sto nь mučitəmmezlə loktas čoza koneč i sto Prjanəj ost- rovvez matьnəš.

Mart 16 lunə Magellan pantalis esə kьńm kə vil ostrov, kədnijə sija suis Lazar arxipelagən, ena ostrovvez sьvəřn pondisə sušьń Filippinskəjjezən.

Sondi petikə morjo kuza pučesestvujtišsez as ožń kazalisə vasək vđdmassezən vńľn ostrov.

Eta ostrov vьln Magellanьs suvtcis. Bьdəs soga-
lişsesə petkətisə bereg vьlə, kьtəp nь ponda suvtətis.
palatkaez.

Eta vəgьp kьk lun vərti korabbez dьnə əkmьs tu-
zemeçən loktis pьz. Magellan şetis prikaz nişə verdnь.
da aşьs koznalis nьlə kьnьmkə sapka, sьnannez da şi-
teç. Ostrovьn olişsez şetisə vəra Magellanьslə çeri, vьd-
sa kuksun pałmaış kerəm vina, vanannez da kьk ko-
kosovəj ərek.

Kokosovəj ərekkeziş tuzemeççez kerəpь naп, vi-
na, vi. Kokosovəj ərekьs ьzdanas çeləd jur gьrişə. Ço-
rьt kьs uvtьn em jəv çuzəma çəskьt sək. Medvь setiş
kernь vi, etə kizersə pižətəpь, i loə vi, kəda sli vosnəj
vi kəra.

Mart 22 lunə ostrovьn olişsez loktisə kьk pьz vь-
ln, kьtəp vəjisə kokosovəj ərekkez, apelsinnez, pałma-
ovəj vina. Magellan nəvis bьdəs mьj nişə vəjisə.

Mart 25 lunə Magellan pondis ləşətçьpь munьpь,
kьz drug kinkə povzəmən gorətis: Antonio Pigafetta
niłdьstis va toş vьliş da uşis moıjoə. Sь sçaşşo vьlə, si-
ja jestis kutçisnь parus verdiş gez verdə, kədişə vəli
əşətçəm va vevdəgьp. Matrossez kьlisə sьliş gorətəmsə
da jestisə sişə kьskьpь.

Sija-zə lunə Magellan munis.

Mart 28 lunə oınas ostrovvez kolasiş ətik vьliş
Magellanьs kazalis vi da munis sь dьnə. Korab dьnə
loktisə pьzzez radzəp, kədişə pukalis cьnovkaeziş ke-
rəm baldaxin uvtьn.

Loktişsesə Magellanьs primitis laskovəja da ve-
zərtətis nişə, sto sişə vura vestas şojan prişassez ponda.
Sişə çorьta nьlə viştalis, sto ostrov vьlas ez lok voıuj-
təm pondaiş, a loktis sь ponda, medvь lonь jorttezən.

Radza Magellanьslə koznalis risən tьrtəm kuim
sosud, kьk gьriş çeri. Eta ponda Magellanьs radzəslə
koznalis gərd da viz suknoiş vurəm pałto da gərd sap-
ka, a sь sputnikkezlə — zerkəloez da purttez.

Сьвэргьн Magellan мьччалис лъшан орузия да ехтис кьньмишкэ лънъ puskaezis. Ostrov вьльн олишез вурэ повзисэ.

No Magellanъs perevodčik-пыг vezэrtatis nijэ, sto ena орудияes strasnэjэš toko испанскэj королъ вrag-gez ponda, sto ena орудияes — сь jorttez ponda zasčita, kэdna primitэнь Ispanialis pokrovitelstvo da pondasэ Ispaniaьskэt vizнь družeskэj da tovgovэj sno-sennэez.

Сьвэргьн Magellan шетис приказ этик матрослэ кьсавнь lataez da slom, а медиклэ — вьекавнь да сэтльнь сija spagaэн да kinzalэн, медвь мьччавнь radzalэ, sto sija оз poz ranitнь.

— Вьд корав вьльн, — вишталис Magellan, — емэс кькшо mortэн, kэdnija vooruzitamэš to etэз.

Sešša Magellanъs radzaьslэ мьччалис карта да bus-sol да perevodčik-пыг шетис овjasнeнно, кьз sija азэис proliv да сь-пыг munis sija morjoэ, kэдаьн kujлэ нълэн ostrovьs, i кьньм мишеч nija ujisэ va вьлэт, kэда kosta eзэ азэьлэ му torok.

Вьдэс ena виштез вурэ divujtisэ radzasэ, i sija Magellanъslэ znakkezэн мьччалис етэ divujtčэmsэ да ra-dejtэmsэ.

Radza koris as дьнэ кьк mortэс, гэтитэтис nijэ uzunэн, заритэм шерian да risэн. Sija вишталис, sto ostrov вьльн pantašvьлэнь эрек ьзда да kolт ьзда zolotэj samorodokkez i sto posudaьs нь kerkuьн kerэм етэ metалиш.

Tuzemečcez да ispanečcez kolasьн loisэ бур otno-sennэez. Ostrov вьльн morjo куза пушesestvujtišsez olisэ sizim lun, i недьр мьjis Magellan корав вьльн sojan zapasьs вэли zaptэм. Magellan нэвис ris, prosa, mais, kokosovэj эркекx, apelšinnez, limonnez, vanannez.

Velikэj geografičeskэj oštэmsэ kerэм вэргьн, kэр вэли oštэм Lэң океанэ vil тuj, Magellan vermис mun-нь озлан Prjanэj ostrovvez дьнэ да vertнь Ispaniaэ.

No Magellan peššis Ispania ponda vošņ vil muez, vošņ ostrovvez vuvša bogatstvo da podčinitņ ni ja Ispaniala. Sija tuzemečezliš jualis, kveam ostrov vylņ vvgodnozyk vezņ tovarresā zoloto da prjanošsez vyla. Sija indatcis Zubu ostrovvez dņna. No muntāzvis sija pьrtis radzasā da sliš poddannājesā i vištalis nyla, sto jevropeečezšan, kēdnija pondasā vovlņņ nь ostrovvez vyla, loasā burzyk otnoseņņoez nь dņna i pondasā ni ja dorjыbь.

Magellan eaktis radzala šetņ čorыt kvv, sto sija Ispania korolla loas vernopoddannājan.

Eta vārn Magellanlān korabbez munisā ozlaņ i apreļ 7 lunā krešēņņaa, kьnmkē ostrov dņnāt munām vārn, pьrisā Zubu portā.

Port dņna loktām vārn, Magellan eaktis levtnь vьdās flaggez, lezņ parussez i lъjņ artilleriaiš. Tuzemečez nekār cza azylē viēnlъjšan oruziasā i lъjāmьs kosta addān vura povzisā.

Magellan sekzā indis vuzātišas (perevodčikās), kēdija vištalis tuzemečezlē, sto eta lъjāmьs vāli toko salutān mir da družba ponda, sь ponda, medvь počitajtņ radzasā da ostrovņn olišsesā, a ņe vrazda mogis.

Sek radzābь jualis loktišsez kolasiš ātikās, mьjlā ispanečez loktisā ostrov vyla i mьj nyla kolā.

Perevodčik vištalis, sto sьlān gospodinьs, kēdija juralā fločiliaēn, sluzitā mu vuvša medmogusčestvenņaj Ispaniasa korol dņnņn, a loktis sija sь ponda, medvь lokņ Molukkskāj ostrovvez dņna i sto sija addān una kvvlis Massanь ostroviš radzašan Zubu ostrov vuvša radza jliš; sijān sija i loktis, medvь prietstvujtņ sija da tovarrez vyla vošņ šojan produktaez.

Radza šetis očakv, sto ispanečez — zelannāj gēssez, no torgujtām ponda nija dolzonāš vestņņ postina, kьz vestāņ vьdānnьs, kin vovlā nь portā.

Eta vyla perevodčik vištalis, sto sьlān gospodinьs — seeam mogusčestvenņaj korollān kapitan, sto sija oz

pondь torgujtəm ponda vestьнь poslinasə tu vььь
nekьeəm mädik gosudarə. Sija loktis mirən. Mədan-kə,
loas mir, a kolə-kə tenьt vojna, loas vojna.

Radza dьньь matьь vəli Šiamaiš ətik kupeç; sь
kьv vььь sija vištalis radzalə, medvь sija etə otiřsə
polis, sto nija boštisə as uvtanьs Malakka i vьdəs Asьv-
lanša Indiasə, sijən, mьla sija loktišsesə dumajtis por-
tugaleççežən. Perevodçik vezartis kupeçliš vařnisə da
sodtis, sto ispanskəj korollən vojskoes da sudnoes
unazьk, çem Portugalia korollən i sto ispanskəj koro-
lьs—vermis vьdəs xristianasə, i oz-kə məd radzaьs lo-
nь dьugən, sek sija indas sьmda sudnoez da viənli-
šan oruziaən otiřəs, medvь rez-paz kernь sьliš ostrovə.

Sek radza dumajtis loktišsezkat kernь dьuzeskəj
otnoseņnoez. Sija daze Magellanьs predlozeņno vьlə
soglašitçis—medvь torgujtəm dorə aslas vladəniaezьn
jevroejeççes kolasiš nekinaš ne ležnь, a toko ispaņeç-
çežəs.

Eta vəgьь Magellan radzaьskət vezšis podarokke-
žən da eaktis aslas poddannəjjezkət primitnь xristianstvo.

Magellan šetis çorьt kьv, medvь ləšetnь Ispaņasa
koroļ kolasьь da Zubi ostrov vьvša radzakət pьřša
mir. Ašņanas raçza kəšjišis kernь siç-za.

Sešša pondətçis vezšan torgujtəm. Bronza da kərt
ponda ostrov vььь olišsez šetisə zarni. Sьnannez, zər-
kaloez da mädik torrez vezisə ris vьlə, poršsez, kəza-
ez da mädik šojan p̄ipassez vьlə, apełšinnez, limon-
nez, sakarnəj trosnik, kokosovəj ərekkez da ma.

Zubi ostroviš radzaьs, seeəm vььa pokrovitelstvo
boštəm vəgьь, vištalis as uvtə vořnь vьdəs sь gəgəriš
ostrovvesə. Sija koris pokoritçьnь sь gəgəgьь matьna
kujlan Maktanь ostrov vьliš radzasə. No etija ətkazit-
çis primitnь sьliš vlašsə.

Sek sija koris otsət Magellan dьniš.

I Magellan vištalis Maktanь ostrov vьvša pokoritçь-
təm radza vььь kernь rasprava.

Veš Šeræo sovetujtis Magellanьslæ ætkazitčьnь dumajtæm dælo dьniš, končitnь morjo kuza pušesestviališ velikæj podvig, Molukkskæj ostrovvez vьln nъvнь prjanošsez da çozazьk vertнь Ispaniaæ, kьtæn nijæ viz-čisæнь počešsez da slava.

No Magellan vištalis pokoritнь eнæ ostrovvesæ i munis Maktana ostrov vьlæ kuim pьz vьln kvatdas kьньm musketorrezæn da kuimdas pьz tužemнæj voinnezæn.

Eta væli 1521 godæ april 27 lunnæ. . .

Ostrov bereg dьнæ lokнь ez poz. Magellanlæ da sь sputnikkezlæ kovšis çeçčьnь pьzzez vьliš da munнь brodæn.

Ostrov vьln olišsez dumajtisæ vura ašньsæ dorjьнь, nija ækšisæ šurs da зьп тьмда.

Magellan indis bereg vьlæ perevodčikæs vištavnь Šilapulapu radzalæ da sь očirlæ, sto primitæнь-kæ nija Zubu ostrov vьvša radzališ vlassæ da vestasæ poslina, kædijæ нь dьniš sija koris, sek sija pondas lьddьнь nija druggezæn, a ozæ-kæ, sek sija нь vьln keras rasprava.

No ostrov vьln olišsez ezæ povzæ græžitčæmiš da vištalisæ, sto nьlæn emæš korjoez, kædnija kałitæmæš vi vьln, da nъvvez.

Sek ašьvnas Magellan munis uškætčæm vьlæ, šæras voštis 49 mortæs, a dasætiksæ kolis pьzzez karaułitæm ponda.

Sekzæ ostrov vьln olišsez 500 mort kьньm uškætčisæ нь vьlæ.

Ispanskæj musketorrez da arbaletčikkez pondisæ lьjьнь, no nepriatellæ ьзьт vredsæ ezæ vajæ. Pułæez pьrætlišæ toko væšnitik tosokkeziš keræm sčittez da ranitlišæ nьliš kiezньsæ; seki ostrov vьln olišsez loisæ eсæ smeвzьkæš.

Ispæneçčezsa nija vælišæ unazьkæš i Magellansæ da sьliš sputnikkesæ nija tьrtisæ vi vьln kałitæm trosnikovæj korjoezæn, izzezæn siz, sto nьlæ šækьt væli mezdišнь.

Бьдәс аһиньс вңимаңһоньсә нija индәтисә Magellan вьлә i pondisә supkavnь сь вьлә корјоез.

Magellan Һетис приказ — әзтнь ньлиҫ керкуезньсә. Etija вәли секзә керәм. Кәр остров вьльн олиҫsez казалисә висә, сек нija есә јонзька ләгәһисә. Ушкәтчиҫsez льдһнаһ sodisә. Nija pondisә лезавнь јада һәввез, i нь коләсиҫ әтик һәв инмис капитаньслә kokas да раһитис сija.

Magellan Һетис приказ — вертнь порјадокән, по отиҫһьс әһисә-һоз i pondisә котәртнь. Magellan дьһньн колисә кват-һизим морт. Ostrov вьльн олиҫsez ушкәтчисә ета отиҫ чукәрок вьлә да тьртисә нija һәввезән да корјоезән.

Magellan да сьлән sputnikkez peһһisә һәтвьһна војһн чәс гәгәр. Вьһньс ньлән pondis вьһнь. Рьззез вәлисә ьһһн-код. Льјһһнь нь вьвһаң ез роҫ, снарјаддез езә локтә војһтан мөһтәәз...

No vot Magellansә раһитисә киә, сь јур вьлиҫ ушкәтәм слом. Magellan мәдис кьскьһнь меҫ, һә ки вьлас вәли рана i ез вермь етијә кернь. Корјоән бурзьк сәтәмһаң сija уһис му вьлә.

Кьз токо сija уһис, ostrov вьльн олиҫsez ушкәтчисә сь вьлә аһланьс корјоезән, Һеррезән, вьдкод орузиәән i pondisә сija сетән керавнь, кьтчәз доspovna езә вијә...

Сиз кулис Magellan. Sija вәли вијәм 1521 годә апрел 27 лунә. Сьлә вәли токо һоддас год. Ez вермь сija локһнь аһлас мөгәз — PrјanosҺеза ostrovvez вьлә, һә сija оһтис пројив, кәдија Atlantik океансә әтлаалә Ләһ океанкәт, i јевропейскәј морјо куза пуҫесестивујтиҫsez коләсиҫ медрпөвәј вузис му вьльн медрьзьт океан-рьг i мунис му гәгәр медрәкьт тuj торсә.

Неһки әһһаһа кадә Magellan пројив-рьг мунһь әддән polana, i мукәд морјо куза пуҫесестивујтиҫsez льддәһь бурзькән мунһь куззьк тuj Bia му остров гәгәр, һезели мунһь Magellan пројив-рьг.

Әһи виҫәтам, мьј pondisә кернь Magellansь куләм вәгьһн ловјән колччәм сьлән јорттез.

Mədik lunə sьvəгьп, кьз Magellanьs vəli vijəm, sьlən jorttez ьзьт vьkup ponda mədisə voшнь dьkarrez dьniш Magellanliш sojsə. No dьkarrez ezə шetə, niя vai-tisə, sto mədəнь Magellanliш sojsə verəgitнь sь vь-льп assinьs povedasə dokazaтelstvo ponda.

Magellan tujə korav vьvsa komandirən vəlisə vəг-јəməs — portugaleç Duarte-Barboza da ispaneç Xuano Şerao.

Morjo kuza putesestvujtiшez dumajtisə vertнь Zubu ostrov vьlə, кьтəп озьк oтirьs niя primitisə vura. No kər Magellanlən sputnikkez petisə verəгə, to i setəп niя pantalisə məдғoz. Ispaneçcesə verməмьs da Ma-gellanlən kuləмьs əddəп vura dьvitisə radzasə, i sija lois əddəп smev i suvtətis as ozas mog, medvь vijнь cuzestraneçcesə da voшнь nьliш kəгavbesə i vьdəs to-varresə.

Radza koris ispaneçcesə əvedajtnь, vištalis nьlə, sto sija zaptis ispanskəј korollə dona kozinnez. Ispaneçcez 24 mort mьmda munisə sь dьпə. Antonio Pigafetta koļçcis korav vьlə sijən, sto sьlən jada çəv rana-şəп, kəda mərtçis sь kьməsə Maktana ostrov vьльп, ro-zavanьs pьktis.

Əved kosta ostrov vьльп oliшez uшkəтçisə ispaneç-cez vьlə. Ispaneçcez vura mezdiшisə, no tuзemeçcez və-lisə əddəп unaəş.

Kəгavbez vьльп кьlisə otsət koran gorətləmmez. Sekzə, jakorresə levtəмəп, koravbez loktisə top verəг dьпəз da kerkuez kuza кьньмишкə lьjisə.

Rənitəм da kərtaləм Xuano Şeraoəs кьskisə verəг dьпə. Sija koris çə lьşьпь, a to-pə sija lьjasə i koris sь ponda шetнь tovarrez. No Xuan Qarvalo ez pondь vaiтнь vьkup jьliш i ez leз pьzzezlə lokнь matəзьк ve-reg dьпə.

Şerao vəli Qarvalolən zemlak, lьddis sija aslas jor-təп. Sija vura dumajtis, sto əni-zə lezasə pьz. No çə-kьeəт pьz ezə lezə.

Karvalo ez mäd kolččьнь vlaštag, kəda ušis sь vьlə. Kəvь loktis Šerao eskadra dьnə, to sija vəli vь komandirən i eššan Karvalo ez tьrt Šeraoliš korəmsə.

Prjanəj ostrovvez vьlə

Jakor vьliš mezdətčəm vəgьn, korabbez munisə Prjanəj ostrovvez vьlə. 237 mortiš, kədnija munisə Ševiljais, əni kolččisə toko 115. Munisə ožlaŋ toko „Trinidad“ da „Viktoria“ korabbez, sijən, mьla „Koncepšion“ korabьs ožlaŋ ujaləm ponda lois negodnəj i sijə kovšis sotnь.

„Viktoria“ korab kapitanən vəli vəgьm Əspinoza, „Trinidada“ korab kapitanən medpervo vəli vəgьm Karvalo. No Karvalo ez kuz veškətlьнь korabnas, i sek vərgisə kormčəj Əl Kano, Julian vuxtaьn zьk levtišsez koləsis ətik mortəs.

Prjanəj ostrovvez dьnə munik kosta, korabbez suvtčьlisə Palaon ostrov vьlə, kьtən əddən una šojan pri-passez.

Tatən morjo kuza putesestvujtišsez nəvisə poršsez, kəzaez, kokosovəj ərekkez da vəra tujə petisə.

Eta ostrov vьliš lunvьv-гьtlaŋə munikən, nija lok-tisə ьzьt ostrov — Borneo dьnə.

Toko jestisə čarkьнь jakor, kьz sekzə novobьs pəmdis i levtišis burja.

Mədik lunə radzabьs iŋdis korabbez dьnə vasək pьz, nьgьs da kormaьs kədalən vəlisə vašitəməš zar-niən; korma vьlьn vəli čočkom da goluvəj rəma plağgez, a ses kəneččez vьlьn pavlinnəj bordgəniš vašitəmməz.

Eta pьzjьn pukalisə muzьkanttez volьnkəzən da varəvannəzən. Eta pьz šəgьn munisə čerikьjan pьzzez. Ožiš pьz vьliš petisə kьkjamьs starik, kədnija vəlisə paštətəməš viz solkovəj paškəmə, nija vajisə kurəgge-

zæn kыk jærtæt, kыk kәzа, risovәj vinaән kuim kuksun, risiш unakod вьdkod ѕojan, kolttеziш da maiш pirәggez.

Radzašaң kоzinnеsә ѕetәм вәгьп nija vištalisә: radzаbš әddән rad, sto jәz mu vьliш gәшsez dumajtәнbš ostrov vььп zaptьпb va da ѕojan pripassez; nija vermәнb torgujtьпb oтirьskәt.

Eta vьlә panьt morjo kuza pušesestvujtišsez аšәәәnпb indisә radzalә kоzinnеz — zelonәj varxatiш, gәrd suknoiш, viz maтeriaiш tureckәj paškәм, ѕapkaez i s. oз.

Gorodә loktәм вәгьп, indәмmez pukšisә slонnez vьlә i pondisә munьп. Nь ѕәгьп munisә daskыk mort, kәdnija nәvәtiшә kоzinnеzsә. Siz loktisә radza kerku dьпәz.

Šь kerkušaң radza dvorecәz вьdәs uličaеsә dozirajtiшә oтir, kәdnija vәliшә voорuzitәмәш kopjoezән, ѕpagaезән da palicaезән.

Indәмmes slонnez vььп pьriшә dvorec ogradәә. Čeçčiшә slонnez vьliш da lišnič kuza kajәм вәгьп nija pьriшә dvorec zalә.

Tatән nija pukšisә kovjor vьlә, аs oзanьb teçiшә kоzinnеz.

Zalьп sulaliшә kinzallezән kuimšo mort, kәdnija beregitiшә radzәsә. Zal koңeçьп pukaliш radza.

Indәмmeslә oзыk vištaliшә, sto nьlә kolә radza oзьп puktьпb kuim poklon, kiez jur vevdәrә levtәмән da sek-zә to әt koksә, to mәd koksә vьvlaң levtәмән.

Etija kerәм вәгьп, posolles vištaliшә radzalә, sto nija Ispania korolән poddannәjjez, i sto Ispania korol mәdә ovньb ѕьkәt mirьп i torgujtьпb šь ostrov vььп.

Radza eәktis vištavньb: sija rad kьvzьпb, sto ispan-skәj korol ѕьlән drug i sto sija ѕetә razreсеңno šь gosudarstvoьп zaptiшьb vaән da nuәtьпb torgujtәм.

Sek posolles ѕetiшә ѕьlә kоzinnеz. Posolles kolasiш вьdьslә vajisә zarni da solkovәj maтeria, kәdijә ѕapkalisә nьlә vulga peļpon vьlanьb.

Radzakәt proѕajtčәm вәгьп, morjo kuza pušesestvujtišsez petiшә ogradәә, вәra pukšisә slонnez vьlә da

inđatčisə pravitel kerku dьnə, kədija ləšətis nь ponda uzun.

Pravitel kerku dьnə loktisə əkmьs mort. Bьd mort-lən vəli puəvəj vьludo, kəda vьln sulalisə jajən, kurəggezən, pavlinnezən, vьdčuzəma çeriezən das farforovəj bekər.

Morjo kuza putesestvujtişsez mu vьln palmovəj cьnovkaez vьln pukaləmən uznajtisə.

Bьd kusəksə şojəm vəryn nija juisə kolt ьzda farforovəj rumkais risovəj vina. Seşsa vajisə ris da mukəd şojan, kədijə şojisə zarnia paņnezən.

Сьvəryn posollezsə vasək pьzokkez vьln kəskisə koravbez vьlə.

Bьdəs gorodьs stroitəm morjo vьln. Kerkuez kerəməş puis da suvtətəməş kьz svajaez vьlə, medvь vegetitnь va sogja. Priliv kosia inkaez, kədnija torgujtənь pripassezən, vetlənь pьzzez vьln.

Borneo ostrovьs sь ьzda, medvь sijə gəgərtnь pьzjən — kolə viznь kuim mişeq. Morjo kuza putesestvujtişsez sudnoez voçəm ponda vizisə 42 lun, zaptisə şojan-juan, a seşsa vilij munisə tujə.

Ostrovə koləm şərna, mьjkə ьlna sь dьnşan, morjo kuza putesestvujtişsez pantalisə dzonka. Nija eəktisə sijə ləknь nь dьnə, no mədьs ez kvzь nija, i sijə pondisə vəzьnь da gravitisə. Sь vьln vəli Palaona ostroviş vonkət da zonkət pravitel.

Sek morjo kuza putesestvujtişsez eəktisə sijə 7 luna srokə vestьnь vьkup: 400 mera ris, 20 porş, 20 kəza da 150 kurəg.

Palaoniş olişsez vajisə enə produktaesə da seşsa eəşə sədtisə kokosovəj ərekkez, vanannez, sakarnəj troşnik da kьnьmkə kuksun palmaovəj vina.

Sek morjo kuza putesestvujtişses Palaon pravitelə şetisə vər sьliş oruzia da koznalisə sьlə viz solkiş paşkəm i şetisə şiteç.

Eta vəryn vilij munisə tujə.

Siz nija munisə vьdsə gōd zьn, kьtсəz nojav 6 lunə sredəə ezə kazaiə nōl ədđən vььn ostrov. Locman, kə-dijə morjo kuza putesestvujtišsez voštisə Borneo ostrov vьliš, vištalis, sto etə Molukkskəj ostrovvez.

Nełki 27 mišeс dьrna morjo kuza putesestvujtišsez vetlisə morjoez kuza, kezlisə kьnьmkə ostrov vьlə i etə vəli šo sь ponda, medvь toko əzьnь Molukkskəj ostrovvez. I vot, medvərn, suvtətam mogьs vəli kerəm.

Radujtсəmšənas nija vьdəs orudiaiš drug kьnьmiš-kə lьjisə.

Sizkə, Magellanlən dumajtəmbьs vəli vьlnəj. Ispaneсeсez, kədnija munisə sija ladorə, kьtən sondiьs sa-jəvtсə, loktisə vьliš Indijskəj ostrovvez dьnə, kədnija kujlisə Jevropašənas əsvlanə.

No, medvь ena ostrovvez dьnəz loknь rьtlanšən, kovšis kьk god da kuim mišeс. Nekin esə etija kadəz ezə ujavlь sь dьrna da etə ььna. Portugaleсeсez, kədnija ena ostrovvez dьnəz loktisə Afrika gəgər, nija ujisə god gəgər, a bur təvvez kosta čozzьka.

Sizkə, Jevropaiš Indiaə rьtlanša tujьs Afrika dьnətə əsvlanə tujša lois nełki kьkiš kuzьk.

Portugaleсeсez pьr vištalisə, sto Molukkskəj ostrovvez kujlənь morjo sərn, kədalən pьdəsьs ədđən lazmbьt i oz roz munь korabbez vььn, sešsa často-pə ovlə sьnəd (tuman). No ispaneсeсes kazalisə, sto etə abu siz i sto top Molukkskəj ostrovvez dьnəz morjolən pьlьnəpə vəli ne jeeəzьk šo sazešə.

Nojav 8 lunə, petničəə, sondi sa-jəvtсəm oзыn kuim čas oztі, poləmən-moz ispaneсeсez pьrisə Tador ostroviš (Molukkskəj ostrovvez gruppaьn) portə. Nija polisə tatən pantavnь portugaleсeсesə sijən, sto portugalskəj koroļьs, kər tədis, sto Magellanьs munis Indiaə, əaktis mьrddavnь sьliš korabbesə da vətnь nija.

No nь češšo vьlə ostrov vььn portugaleсeсes ezə vələ i ispaneсeсez ostrovas olisə kьk mišeс gəgər. Assi-nьs korabbesə nija gruzitisə gorməgən, koricaən, gvozdi-

kaən da mädik tovarrezən, zaptisə unakođ sojan-juan i vištalisə, sto ətik korav—„Trinidad“—munas vər Ləŋ okean-пыr, sešsa Amerika gəgər da Atlantik okean-пыr vertas Ispaniaə, a mädik korav—„Viktorija“—munas India okean-пыr ožlaŋ da Afrika bereggez dьnət vertas Ispaniaə.

Molukkskəj ostrovvez vlyšaŋ Ispaniaə

1521 godə dekaŋ mišečьn koravbes jansətčisə da munisə ŋe ətik ladorə. „Trinidad“ ujis asьvlaŋə, vər tuja, a „Viktorija“ korav munis ožlaŋ—rьtvьvlaŋə. Sь vььn vəlisə ŋoldas šizim mort.

„Viktorija“ korav koļis Molukkskəj ostrovvesə da пыris India okeanə 1521 godə fevral 11 lunə. Medvь ŋe pantavнь portugalečcesə „Viktorija“ ez suvtčьv Sumatra ostrov vььn, sija munis omən India bereg dorət.

India okeanət ujaləmys kьssis čut ŋe godьn. Koravlə unaiš kovsis pantasнь vurjaezkət. Afrika lunlaŋša romьn „Viktorija“ əkmьs ŋedəla dьrna sulalis lezəm parussezən, sijən, mьla panьt pəltisə rьtlaŋša da oјvьv-rьtlaŋša təvvez, kədnija pəltisə dugdьvtəg əddən dьr i doməšisə əddən vьna vurjaən.

Ujaləmys vəli əddən šəkt. Koravьs pьekə častə пыrlis va. Morttez olisə kəzьta, eьgjalisə. Jajьs sovtəg eьkis, ez vəv ris, ez tьrmь va.

Oləmys vəli seeəm šəkt, sto matrossez kolasiš mukədy mədisə petнь Mozambikaьn, kьtən olisə portugalečcez. „No sijən, mьla ekipazlən ьzьtzьk torьs, —gizə Antonio Pigafetta,—assis čessə suvtətis olanša vььnзьka, to mijə vištalim puktьnь vьdəs vьn i kьeəm opasnošsez ožə oz suvtə, no toko med vertнь Ispaniaə“.

No vot „Viktorija“ gəgərtis Afrikališ lunlaŋša mьs, sešsa munis Atlantik okean kuza i ijul 9 lunə suvtčis ŋeььn Zelonəj mьs ostrovvez dььnь.

Matrossesə iŋdisə ŋəvнь sojan-juan i nьlə eəktisə vaitнь, sto koravьs munə Amerika bereggezšən, jərmis

tujuņ sijan, sto zugalis fok-mačta, a Magellan kapitan kĕk koravēn munis Ispaniā.

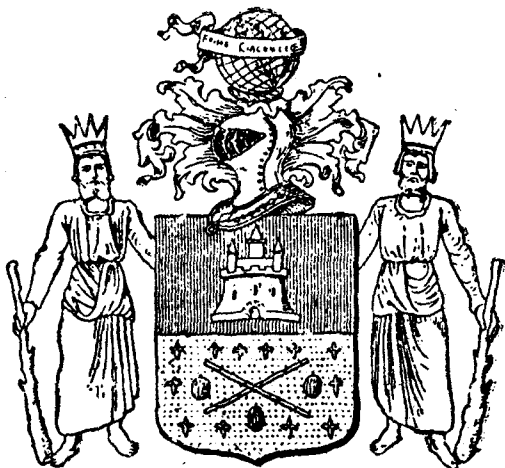
No ētik matros eāktis ņvņņ sĕliš prjanosšez, a mēdiklān kĕvvvšānas mezmis, sto Magellanĕs kulis i sto eta sudnoĕs — Magellan flotĕliāiš ētik kolččām sudno.

Sek portugaleččes matrossesā arestujtisā, mēdisā vošņ as kianĕs i koravēsā. No korav vĕvšāņ etijā ka-zalisā, levtisā sekzā parussez da munisā. „Viktoria“ vĕļņ kolččisā toko daskĕkjamĕs mort.

Daskĕkjamĕs mort petisā beregā.

Kĕk mišez vāgņ, 1521 god šenčav 6 lunā, kuim god ujalēm vāgņ, „Viktoria“ šivātĕis Ispaniā bereggez dĕņā. Mučitčām, čuť lovja morjo kuza pučēestvujtiššez vilīš kazalisā ašņņs rodnēj mestaesā.

Əl-Kanolən gerv pervəjis mu gəgər munəm ponda.

Ena daskəkjamyš mort vəlīsə medoza oțir, kəd-nija pervəjis munīsə mu sar gəgər.

Kər „Viktorija“ korav Şevilja gorodən suvtçis pristaŋ verdə i kər vьdəs daskəkjamyš mortьs, košaşəm paškəmaəş, eьgəş da sotçəgrəş petīsə beregə, to vьdəs gorodьs əkşis da vizətis nija.

Vьdənnьs ətamədnьsə jualīsə, kьz siz sogmis, sto kuim god vərti „Viktorija“ koravьs munis ɣtvьvla-nə, mədnoz, sija ladorə, kьtən sondiьs sajavtçə, a Ispaniaə vertis asьvlaŋşaŋ, sija ladorşaŋ, kьtən sondiьs petə.

„Viktorija“ korav loktəm jьliş juərrəz əddən perьta paškalisə omən Ispania kuza i ispanskəj korol şetis prikaz, medvь korav vьvsa kapitan Əl-Kano loktis dvorecə i medvь sija açьs viştalis aslas prikluçennoez jьliş.

Əl-Kano viştalis mu sar gəgər ujaləm jьliş, vьdəs morjo kuza putesestvujtisse-riş prikluçennoez jьliş. I korol şetis sьlə kuvtəz penşia i gerv, kədija mьççalə lentockəən gəgərtəm musar, a lentocki vьln gizəm: „Te medpervəj munin me gəgər“, siz zə kerəm sçit, kədija vizəŋь kьk malajskəj radza, prjanəj pu uvvez verdə

рѣкъсѣмѣн, ꙗѣит вѣльн вевдѣрас замок, ильн корѣаис-
кѣк ulok, куим кокосовѣј ѣрек, даскѣк гвоздѣка.

Сеѣм наградѣ полѣцитис морт, кѣдѣја ужалѣм пон-
дѣтѣмѣшаң ѣѣ ѣтрѣриѣ вѣитлис инатроссеzlѣ бергѣтнѣ корав-
весе вѣр Испѣнѣаѣ, а Magellanѣ, кѣдѣја ѣорѣта тѣдис,
сто муѣс — сѣр i сто сѣјѣ роzѣ муннѣ krugom, кѣдѣја
munis тѣјѣслиѣ меѣсѣкѣт мѣстаѣзсѣ i кулис ужалѣмѣн сув-
тѣтѣм мог оzѣн, токо una god ѣулалѣм вѣрѣн Maktana
остров вѣльн — Magellan кулѣм мѣста вѣльн вѣли сув-
тѣтѣм умѣлик памѣятнѣк.

А „Trinidad“ корав сѣз i ez вѣрт Испѣнѣаѣс.

1532 god апрѣл 6 lunѣ сѣја колѣс Molukkskѣј ост-
ровѣз да лѣѣтѣ тѣлок коста вѣрѣзѣтѣс Амерѣкаѣ.

Но Лѣн океан ѣта кѣдѣ ez вѣз ассѣс ѣнѣмсѣ, кѣдѣја сѣлѣ ѣѣ-
тис Magellan. Етѣја кѣдѣ лѣвѣсѣ сеѣм вѣна бурѣѣз, сто зуг-
дѣм маѣтаѣн корав седѣс крусѣнѣо увтѣ. 56 мортѣш лѣвѣн
колѣсѣ токо 19. Но i ѣтѣ отѣрсѣ воѣтѣсѣ плѣнѣ португалѣѣѣзѣ.

God вѣрти нѣлѣ ѣѣтѣсѣ разрѣсѣнѣо вѣртнѣ Јевропѣѣ, по
god дѣрна вѣзѣсѣ нѣјѣ Лѣссавон город ѣурѣмаѣн. Бзѣт пѣссѣм-
мѣс вѣрѣн Испѣнѣаѣ вѣртѣс токо Эспѣноза да куим матрос.

Ужалѣѣз колѣсѣш ѣтѣк морт — италѣѣнѣѣ Antonio Piga-
fetta — ужалѣм дѣрнѣ „Viktoria“ вѣлѣн гѣзлѣс корав вѣвѣѣа вѣ-
дѣс проѣссѣствѣѣз. Ена гѣзѣмѣз вѣлѣсѣ рѣѣтѣѣтѣмѣс
тѣрѣја кнѣгаѣн.

Pigafetta кнѣгаѣш Јевропѣѣн тѣдѣсѣ Magellan да сѣ-
јортѣз удѣвѣтѣлнѣј рѣѣсѣствѣѣѣ јѣлѣш. I вѣдѣннѣс, кѣн ѣта
кѣдѣз ez вѣрѣт, сто муѣс — сѣр i сто сѣјѣ роzѣ муннѣ
krugom, пондѣсѣ вѣрѣтнѣ i ezѣ вѣрѣмѣ сеѣѣѣ ѣѣмѣн дѣр-
јѣнѣ му јѣлѣш вѣзѣѣ вѣѣтѣмсѣ.

Му сѣр гѣгѣр

Вѣлѣш, кѣз zѣ вѣрѣмѣс ѣогѣмѣнѣ сѣз, сто Magellanѣс
аслас јортѣзкѣт мунѣсѣ рѣтѣвѣланѣ i мунѣсѣ рѣр ѣтѣк
ladorѣ, а вѣртѣсѣ асѣвлѣнѣш, мѣдѣноз, мѣдѣк ладѣрѣѣнѣ?

Siz sogmьnь vermis toko sьşan, sto mijan muьs gəg-
təsa, kьz sar. A vьliş eta siz i em. Magellan krugosvetnəj
ujaləm vərn eta jeliş levtьnь sporsə nek in ez-ņi vermi.

Magellan da sь jorttez puťesestvia ožn muliş
sarçuzəmasə tədisə toko ņeuna uçonəjjez.

No i nija ezə vermə dokazitnь fakttezan aššinьs
dumajtəmnьsə. Nija vermisə toko mьççavlnь sonđi
vьlə da teliş vьlə da vaitnь, sonđi da teliş-kə sarçuzə-
məaş, mьla zə i mijan mulə ņe lonь seeəm zə sarən.

Magellanlən da sь jorttezlən mu gəgər ujaləms
jasnəja dokazitis, sto mulən „dorьs“ nekьtən avu,
avuəş nekьtən nekьeəm stovbez, kədnija vь pьkətalisə
ņovosə.

Sizkə, Magellan puťesestvia vərn cerkovnəj velə-
təms sь jeliş, mьj çuzəma mijan muьs, zikəz kişşis.
Vot mьla vьdəs uçonəjjez vernəja lьddənь medozza
krugosvetnəj ujaləmsə veličajsəj sovьtiaən.

Magellan da sьlən jorttez ezə puktə nauka ponda
aššinьs puťesestviasə ьzьt kolanaən. Nija vura otsalisə
naukaьslə da uškətisə vazşa predrassudokkesə da zav-
luzdeņoesə.

Magellan vərn dьr-kođ nek in ez dumajt esə əpьriş
munь mu gəgər. I toko Magellan kuləm vərn şizimdas god
çulaləm vərn smeləj anglijskəj morjak Frənsis Drek, kə-
dija gravitlis morjoežn ispankəj koravbez, munis mədik
krugosvetnəj ujaləmə, kədija kьşşis sizzə vьdsa kuim god.

Ənnaşə kadə mu gəgər puťesestvujtəms avu-ņi
seeəm şəkьt da opasnəj. ьzьt okeanskəj paroxoddez
soťnəezən pьr ujalənь Jevropaşan Amerikəə, Amerikəiş
ьzьt okeanə, Jaroņa, Kitaj, India da Lunvьv Afri-
ka vereggez dьnə.

Magellanlə da sь jorttezlə mu gəgərtəm ponda
kolis vьdsa kuim god, a əni krugosvetnəj puťesestvi-
aesə kerənь kьnьmkə mişəçən.

Ənna kadə oťirьs mu sarsə kьelalisə doļ i pope-
reg, ašvlanşan rьtlanə, oļlanşan lunlanə. Əni mu vь-

Ын ez колѣць этик peлѣсок, кѣтэн въ ez вѣв mort. i вѣдлаын, кѣтэн toko емѣш кѣэм-лѣво cennѣй produktaez — ызсом, кѣрт, нефт, лѣво кѣэм-лѣво полза ѣтиѣ вѣдмассез, кѣз, суам, хлорок, сахарнѣй тросник, кауѣуковѣй ру, вѣдлаын вѣдкод странаезиѣ капиталѣссез as коласьнѣ ena мuez пonda нуѣтѣнь peѣѣм.

Капиталѣссезлѣ тоvarresѣ vuzalѣм пonda колѣнь гѣноккез, нь фабрикаез пonda ньлѣ колѣ dontѣм сѣрѣжосом, кѣрт, хлорок, нефт, кауѣук, вурун i una мѣдик produktaez. To мѣла капиталѣссез, кѣднѣя sulalѣнь вурзуазнѣй gosudarstvovezas медвьлѣна, peѣѣнь воѣнь da визнь asланьс кѣйн морѣо сайѣа мuezсѣ.

Esѣ sѣя kadѣ, кѣр olis Magellan, мѣдѣоз ѣлѣшо god вѣгьн, ѣвропеѣскѣй пароддез · коласьн pondѣтѣис, India da Prjanѣй ostrovvez пonda peѣѣм; setѣинѣан, кѣѣаѣ Jevropaѣ vajѣsis зарѣи, samocvetнѣй ызzez da прѣяноѣѣез.

Prjanѣй ostrovvesѣ askѣѣ воѣтѣм пonda i munis Magellanьс eta ьлѣнаас, мuezar гѣгѣр тѣдтѣм океаннез куѣа.

Энѣа kadѣ Indiaьс торѣтѣм кѣльмкѣ капиталѣстѣцескѣй странаез коласьн: Indѣялѣн ьзѣтѣзк торьс ьддѣшѣ Anglia kolonѣяен, мѣдик торьс — Francѣялѣн, Zondскѣй da Molukksкѣй ostrovvez unазьксѣ ьддѣшѣнь Gollandѣялѣн, Filipпинез — Amerikalѣн kolonѣя.

Цена 60 коп.

Н. К. Лебедев. В ПЕРВЫЙ РАЗ ВОКРУГ ЗЕМЛИ

Перевод З. Тетюевой

На номи-пермяцком языке